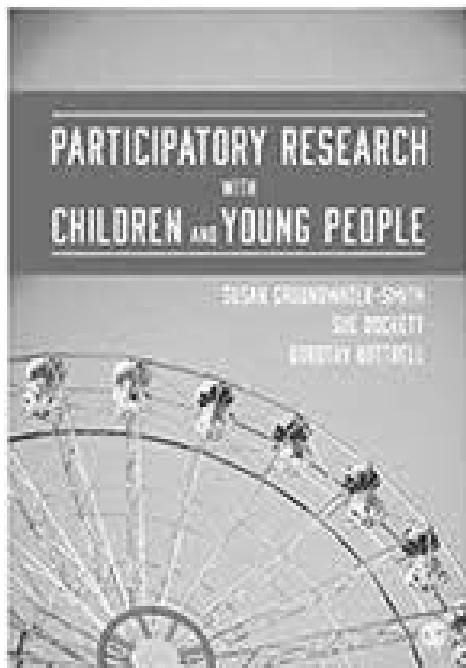

Prikaz:

**Susan Groundwater-Smith,
Sue Dockett, Dorothy Bottrell**

**PARTICIPATORY RESEARCH WITH
CHILDREN AND YOUNG PEOPLE**

SAGE Publications Ltd, 2015., 204 str.

Participativno istraživanje s djecom i mladima (Participatory research with children and young people) napisale su Susan Groundwater-Smith sa Sveučilišta u Sydneyu, Sue Dockett sa Sveučilišta Charles Sturt i Dorothy Bottrell sa Sveučilišta u Melbourneu. Koristeći svoja znanja stečena dugogodišnjim radnim iskustvom u području obrazovanja i socijalnog rada, ranog odgoja i obrazovanja te socijalne pedagogije nastalo je prethodno navedeno djelo s ciljem da svima približi važnost i ulogu etičkog pristupa prilikom istraživanja s djecom i mladima. Ovom knjigom obuhvatile su široki spektar metodoloških i etičkih pitanja u istraživanju s djecom i mladima.

Djelo se sastoji od uvoda u problematiku (prvo poglavlje) nakon kojega slijedi

osam poglavlja u kojima autorice analiziraju i razlažu proces istraživanja u kojem sudjeluju djeca i mladi. Svako poglavlje vodi čitatelja i potencijalnog istraživača kroz etape potrebne za provedbu samog istraživanja. Autorice navođenjem i objašnjavanjem poduzimanja potrebnih mjera opreza navode i primjere iz prakse, tj. konkretne studije slučaja, primjere provedenih istraživanja itd. koje čitateljima mogu služiti kao orijentir i savjet za vlastito istraživanje. Na kraju svakog poglavlja nalazi se popis literature kojom su autorice sadržajno i detaljno obradile navedenu problematiku navodeći jasne, precizne i korisne činjenice, savjete i primjere iz prakse.

Uvodno poglavlje naglašava kako se istraživanja trebaju provoditi s djecom uvažavajući njihova prava i potrebe. Nadalje, navodi se važnost poštivanja dječjih prava i njihovog pozicioniranja unutar istraživanja. Potrebno je uzeti u obzir i njihova mišljenja jer su djeca često u određenom položaju kada je riječ o istraživanju iako se zapravo istražuju pojave koje se izravno odnose na njih.

Drugo poglavlje govori o razvijanju novog metodološkog razumijevanja istraživanja koja se provode s djecom i mladima. Ističe se kako djeca nisu i ne smiju biti objekti istraživanja, već je njihova uloga mnogo značajnija. Oni bi trebali biti aktivni sudionici istraživačkog procesa. Potrebno je promijeniti viđenje istraživanja kao problema iz perspektive samoga istraživača koji upravlja istraživanjem i odlučuje o njegovim etapama i to na način da se djeci i mladima omogućí izražavanje njihovog mišljenja prepuštajući im u određenoj mjeri odgovornost za cjelokupni proces. Često se podcjenjuju znanja i mogućnosti djece i mladih ne shvaćajući da, ukoliko se neki problem odnosi na njih, onda oni imaju i što reći. U poglavlju se navode i primjeri sukoba odraslih i mladih zbog odluka u kojima se nije razmišljalo o mladima, ali i moguća rješenja navedenih problema.

Trećim poglavljem autorice ulaze u bit problema, a ono se bavi etičkim pitanjima u participativnom istraživanju s djecom i mladima. Ističu kako djeca vole kada

ih se nešto pita te kada mogu samostalno donositi odluke budući da tada osjećaju veću pripadnost i ravnopravnost. Mogućnost sudjelovanja i izbora gledenjihova sudjelovanja trebala bi postojati i kao izraz poštovanja. Autorice navode i kako promjena gladišta na istraživanje s djecom i mladima ima utjecaj i na propitivanje tradicionalnih pristupa istraživanja, a u tom kontekstu osobito dolaze do izražaja kvalitativna istraživanja. Potrebno je osvijestiti da je istraživanje koje provodimo važno i za njih kao što je važno i za istraživača. Nadalje, kao nužnost i bit istraživanja s djecom i mladima, ističe se poticanje interakcija koje osiguravaju pravdu i poštovanje. Kod istraživanja s djecom i mladima potrebno je pobrinuti se za široki spektar elemenata kao što su, primjerice, pristanici roditelja ali i djeteta, izbor metoda vodeći računa o njihovim sposobnostima i potrebama, prikladnost predloženog istraživanja te donošenje odluka uzimajući u obzir njihov utjecaj ponajprije na djecu i mlade. Autorice navode i mnogobrojne dvojbe i izazove koji se pojavljuju u istraživanju s djecom i mladima. Primjerice, potrebno je pronaći granicu između šticećenja djece i mladih čime im se oduzima kredibilitet i shvaćanja njih dovoljno jakima čime se možda podcjenjuje njihova osjetljivost i ranjivost. Situacijama iz prakse i dvojbama koje su se u njima pojavljivale autorice nude savjete kako prevladati prepreke koje se mogu pojaviti tijekom istraživanja. Poseban naglasak stavljen je na osiguravanje mogućnosti izlaska iz istraživanja na djetetov zahtjev.

Četvrto poglavlje govori o planiranju projekata s djecom i mladima. Autorice čitatelja vode kroz etape planiranja projekta, od identifikacije istraživačkog pitanja i objašnjenja potrebe za istraživanjem preko problema odnosa moći i uloga u sklopu provedbe istraživanja pa do razlika koje mogu postojati u samom sudjelovanju u istraživanju i uključivanju djece i mladih tijekom istraživačkog procesa. Nadalje, dovodi se u pitanje potpuno sudjelovanje ukoliko djeca i mladi nisu uključeni u sve etape procesa, no samo sudjelovanje moguće je na različite načine. Ono što je bitno je to da djeca i mladi na istraživanje gledaju kao na nešto što je rele-

vantno, vrijedno investiranja njihovog vremena te da omogućuje, tj. vodi promjeni. Nudi se razlika između triju oblika istraživanja s djecom i mladima ovisno o razini njihove uključenosti u cjelokupan proces: konzultiranje s djecom i mladima o istraživanju, suradnja djece, mladih i odraslih u istraživanju te oblik u kojem djeca i mladi imaju djelomično „vlasništvo“ nad istraživanjem što zapravo podrazumijeva uključenost u sve etape istraživanja.

Peto poglavlje bavi se određenim zakonskim i političkim okvirima pristupa ustanovama i suradnje uprovedbi istraživanja. Prilikom planiranja i provođenja nekog istraživanja potrebno je uzeti u obzir da su institucije u kojima se želi istraživati oblikovane već nekim pravilnicima, zakonima, kodeksima i sl. što je potrebno poštivati tijekom istraživanja. Nadalje, socijalna struktura također može značajno utjecati na provedbu istraživanja kao i zajednica u kojoj se ono provodi. Kako bi se suradnja ostvarila nužno je u pozivu identificirati osobne, institucionalne, lokalne i globalne probleme koji bi se željeli uključiti u projekt te objasniti korisnost projekta za sve njegove sudionike.

Pitanje načina provedbe istraživanja tematizira se u šestom poglavlju koje se bavi inovativnim metodama. Analizira se široki spektar metoda participativnog istraživanja uz navođenje primjera njihove upotrebe te potencijalnih prednosti ili nedostataka. Propituje se kompatibilnost pojedinih metoda u radu s djecom i mladima, a poseban osvrt daje se u odnosu na metode promatranja, vizualne metode (crtanje, fotografija, videozapis, mapiranje), verbalne metode (razgovor, intervju), pisane metode (upitnici, dnevnici, internet i društvene mreže) te kombinaciju različitih metoda (studija slučaja, „mozaik“ pristup, aktivno sudjelujuće istraživanje). Prije izbora metode potrebno je konzultirati se s djecom i mladima koji bi trebali sudjelovati u istraživanju. Autorice ističu kako se metode nekada prilagode istraživanju, a nekada je potrebno osmisliti nove.

Sedmo poglavlje bavi se pitanjima utjecaja i održivosti u kontekstu strukturiranja participativnog istraživanja. Istaknuta

je važnost izgradnje pozitivnih socijalnih veza te prihvaćenosti od strane zajednice i općenito javnosti. U procesu istraživanja potrebno je ostvariti dijalog s djecom i mladima, a ne se zadržati samo na slušanju. Autorice tematiziraju mogućnosti sudjelovanja djece i mladih na nekoliko razina, odnosno kategorija, a kao najviši stupanj navode onaj u kojemu odluke donose djeca i mladih te ih dijele s odraslima.

Oblici i važnost diseminacije i publikacije analizirani su u osmom poglavlju. Etika istraživanja s djecom i mladima osobito dolazi do izražaja u toj etapi istraživačkog projekta. Rezultate istraživanja potrebno je predstaviti uvažavajući pritom sve one koji su bili u njega uključeni. Primjerice, često nakon istraživanja nedostaje informiranja ustanova i samih ispitanika o rezultatima istraživanja u kojemu su sudjelovali i koje oni sadržajno čine. Autorice navode i potencijalne pozitivne i negativne posljedice diseminacije i publikacije uz napomenu kako je posebno potrebno biti oprezan kada je riječ o osjetljivim društvenim skupinama.

Deveto i posljednje poglavlje ovog djela okuplja sve prethodno spomenuto u kontekstu poduzimanja akcije. Jasno je da uključivanje djece i mladih u proces participativnog istraživanja podrazumijeva složenost i dinamičnost, osobito u socijalnom kontekstu koji se stalno mijenja i razvija. Usporedno s promjenama u društvu potrebno je reagirati uvažavajući ih prilikom provedbe istraživanja. Napominje se kako je cilj ove knjige bio skrenuti pozornost na navedene izazove koji se pojavljuju tijekom istraživanja s djecom i mladima istodobno nudeći primjere mogućih rješenja pojedinih problema tijekom istraživanja. U radu s djecom treba biti inkluzivan, etičan, inovativan i odgovoran što predstavlja izazov za svakog istraživača, a ova knjiga može im biti orijentir u tom procesu.

Djelo *Participativno istraživanje s djecom i mladima* značajno je jer nudi uvid u cjelokupan proces istraživanja, od izbora i definiranja problema preko provedbe istraživanja pa do načina objave rezultata istraživanja nudeći pritom brojne primjere prakse koji mogu pomoći svakom budućem

istraživaču. Poseban je naglasak na etičkoj primjerenosti istraživanja, odnosno obuhvaća sve ono što je potrebno uzeti u obzir kada su u istraživanje uključena djeca i mladi kako samo istraživanje ne bi narušavalo njihovo bivstvo. Dane su osnovne smjernice koje je potrebno slijediti kako bi se i s etičke strane ispoštovala procedura istraživanja. Tijekom istraživanja ne smije se zanemariti dječja perspektiva jer ono što se istražuje nužno uključuje i njih jer se ponajprije na njih i odnosi. U sklopu kreiranja metodologije potrebno je predvidjeti da djeca i mladi, osim što imaju pravo pristupiti istraživanju, isto tako imaju pravo i izići iz istraživanja kada to požele. Jedino se tako djeca i mladi mogu osjećati prihvaćeno, uvaženo i ravnopravno unutar istraživanja jer i oni mogu odnosno trebaju donositi određene odluke. U knjizi su kvalitetno obrađeni i mogući problemi koji se mogu pojaviti tijekom istraživanja s djecom i mladima uz konkretne primjere iz prakse i načine njihovog nadilaženja što pridonosi vrijednosti ovog djela.

U posljednje vrijeme sve se veća pozornost pridaje upravo etici u raznim područjima znanosti. Etički kodeksi postaju nužnost za svako zanimanje, a svoj značajan doprinos etici istraživanja s djecom i mladima daje ovo djelo. Ono je vrlo vrijedno osobito za mlade i ne toliko iskusne istraživače kako bi se upoznali s pravilnom procedurom istraživanja s djecom i mladima. Mladim istraživačima potrebno je osigurati i mentore koji bi ih sprječavali počinuti određene greške unutar svojih istraživanja, no podrazumijeva se i da sami prouče kvalitetnu literaturu i dobro se upoznaju sa svim etapama, u ovom slučaju, participativnog istraživanja s djecom i mladima prije provođenja istraživanja, u čemu im ova knjiga uvelike može pomoći.

Aleksandar Končar

student poslijediplomskog studija
pedagogije, Filozofski fakultet,
Sveučilišta u Zagrebu, Republika Hrvatska